

سرشناسه:	شاگرد، ابوالقاسم، ۱۳۳۶ -
عنوان و نام پدیدآور:	حقوق و تکالیف / ابوالقاسم شاگرد؛ تهیه کننده پژوهشکده تحقیقات اسلامی.
مشخصات نشر:	قم: پژوهشکده تحقیقات اسلامی، انتشارات زمزم هدایت، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری:	۱۶۸ ص.
شابک:	۹۷۸-۹۶۴-۳۴۶-۱۲۰-۲
وضعیت فهرست نویسی:	فیا
موضوع:	حقوق بشر (اسلام)
موضوع:	حقوق مدنی (فقه)
موضوع:	مردم (حقوق اساسی) -- جنبه های مذهبی -- اسلام
موضوع:	حقوق الهی
شناخته افزوده:	پژوهشکده تحقیقات اسلامی.
شناخته افزوده:	پژوهشکده تحقیقات اسلامی، انتشارات زمزم هدایت
رده بندی کنگره:	۱۳۹۰ ج ۲ ش ۱ / BP ۲۳۰
رده بندی دیویی:	۳۹۷/۴۸۳۴
شماره کتابشناسی ملی:	۲۵۱۴۶۲۸

حقوق و تکالیف

پژوهشکده تحقیقات اسلامی

www.ketab.ir

www.ketab.ir

حقوق و تکالیف

موضوع: حقوق و تکالیف • تهیه کننده: پژوهشکده
تحقیقات اسلامی • نویسنده: ابوالقاسم شاکر •
ویراستار: جواد احمدی • صفحه آرای: علی
نصیر محمدی • چاپ: گنج معرفت • چاپ: اول / پاییز
۱۳۹۰ • شمارگان: ۲۰۰۰ • قیمت: ۲۸۰۰ تومان
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۴۶-۱۲۰-۲

قم، خ شهید فاطمی (دور شهر)، نبش فاطمی ۳، پلاک ۸۱
تلفکس: ۷۷۳۰۷۳۵ - ۰۲۵۱، همراه: ۰۹۱۲ ۲۵۳ ۲۸ ۸۷
E.mail: tooba@ofogh.net ۳۷۱۸۵ - ۷۴۱ صندوق پستی:

فهرست مطالب

۱۱	پیش‌گفتار
۱۳	مقدمه

فصل اول: کلیات

۱۵	مفهوم حق
۱۷	مفهوم تکلیف
۱۸	پیشینه بحث
۱۹	ضرورت و اهمیت بحث

فصل دوم: خاستگاه حق و تکلیف

۲۲	۱. خاستگاه حق و تکلیف از منظر منکران دین
۲۵	۲. خاستگاه حق و تکلیف از منظر دین
۲۷	۳. نقد دیدگاه عقل‌گرایی

فصل سوم: رابطه حق و تکلیف

۳۱	۱. دیدگاه طبیعت‌گرایان
۳۲	نقد مکتب حقوق طبیعی

۶ حقوق و تکالیف

۲. دیدگاه خداپرستان	۳۵
---------------------------	----

۲

فصل چهارم: آثار حق‌گرایی و تکلیف‌مداری

۱. تحصیل معرفت	۴۱
۲. آرامش روحی و اطمینان قلبی	۴۲
۳. امنیت فردی و اجتماعی	۴۴
۴. اصلاح دنیا و آخرت	۴۶

فصل پنجم: شرایط برخورداری از حقوق و تکلیف‌پذیری

۱. بلوغ	۴۹
۲. عقل	۵۰
۳. قدرت	۵۲
۴. مصلحت	۵۳

۴

فصل ششم: حقوق اساسی در اسلام

انواع حقوق	۵۷
معانی و تعاریف حقوق اساسی	۵۸
حقوق اساسی از دیدگاه اسلام	۵۹
۱. حق حیات	۶۰
۲. آزادی	۶۳
۳. انتخاب دین	۶۶

فصل هفتم: حقوق خداوند

۱. معرفت و شناخت خداوند	۶۹
۲. عبادت و بندگی خداوند	۷۳
۳. شکر نعمت‌های الهی	۷۶

فصل هشتم: حقوق پیامبر ﷺ و امامان معصومین و تکلیف امت

۱. شناخت پیامبر ﷺ و پیشوایان معصومین ۸۰
۲. اطاعت از پیامبر ﷺ و پیشوایان معصومین ۸۱
۳. مودت و محبت به پیامبر ﷺ و پیشوایان ۸۲
۴. دفاع از حریم پیامبر ﷺ و پیشوایان معصومین ۸۳

فصل نهم: حقوق و تکالیف حاکم و مردم

- حقوق متقابل حاکم و مردم ۸۷
۱. حقوق حاکم بر مردم ۸۸
۲. حقوق مردم بر حاکم ۹۲

فصل دهم: حقوق مردم

۱. حقوق هم کیشان ۹۷
- ۱-۱. سلامتی خواستن برای یکدیگر ۹۸
- ۱-۲. ترحم به یکدیگر ۹۹
- ۱-۳. مدارا با خطاکاران ۹۹
- ۱-۴. اصلاح طلبی ۱۰۰
- ۱-۵. تشکر از نیکوکاران ۱۰۰
- ۱-۶. دعا کردن برای دیگران ۱۰۰
- ۱-۷. کمک به دیگران ۱۰۱
- ۱-۸. رعایت شأن دیگران ۱۰۱
۲. حقوق ممنوعان ۱۰۲

فصل یازدهم: حقوق نفس و اعضای بدن

۱. حقوق نفس ۱۰۵
- ۱-۱. نفس اماره ۱۰۵
- ۱-۲. نفس نوازه ۱۰۶

۱-۳. ۱-۷	 ۱-۳. ۱-۷
۱-۸	 ۲-۱. ۱-۸
۱-۹	 ۲-۲. ۱-۹
۱۱۰	 ۲-۳. ۱۱۰
۱۱۰	 ۲-۴. ۱۱۰
۱۱۱	 ۲-۵. ۱۱۱
۱۱۲	 ۲-۶. ۱۱۲
۱۱۳	 ۲-۷. ۱۱۳

فصل دوازدهم: حقوق و تکالیف معلم و شاعر

۱۱۷	 ۱-۱. ۱۱۷
۱۱۹	 ۱-۲. ۱۱۹
۱۲۰	 ۲-۱. ۱۲۰
۱۲۲	 ۲-۲. ۱۲۲

فصل سیزدهم: حقوق و تکالیف والدین و فرزندان

۱۲۵	 ۱-۱. ۱۲۵
۱۲۵	 ۱-۲. ۱۲۵
۱۲۸	 ۲-۱. ۱۲۸
۱۳۰	 ۲-۲. ۱۳۰
۱۳۰	 ۲-۳. ۱۳۰
۱۳۱	 ۲-۴. ۱۳۱
۱۳۱	 ۲-۵. ۱۳۱
۱۳۲	 ۲-۶. ۱۳۲
۱۳۲	 ۲-۷. ۱۳۲

۱۳۳	۲-۷. حق ازدواج
-----	----------------

فصل چهاردهم: حقوق و تکالیف همسران

۱۳۵	۱. حقوق زن بر مرد
۱۳۶	۱-۱. حقوق واجب
۱۳۸	۱-۲. حقوق مستحب
۱۴۱	۲. حقوق مرد بر زن
۱۴۱	۲-۱. فرمانبری
۱۴۲	۲-۲. تمکین
۱۴۲	۲-۳. حق نظافت و آرایش

فصل پانزدهم: حقوق و تکالیف بستگان و همسایگان

۱۴۵	۱. حقوق بستگان
۱۴۷	۱-۱. کمک جانی
۱۴۷	۱-۲. کمک مالی
۱۴۸	۱-۳. کمک عاطفی و روحی
۱۴۹	۱-۴. ترک آزار و اذیت
۱۵۰	۲. حقوق همسایگان
۱۵۲	۲-۱. خوش رفتاری و احترام
۱۵۳	۲-۲. جویا شدن حال همسایه

فصل شانزدهم: حقوق طبیعت و تکالیف انسان در برابر آن

۱۵۸	حقوق موجودات و تکلیف انسان در برابر آنها
۱۵۸	۱. جمادات
۱۶۰	۲. گیاهان
۱۶۲	۳. حیوانات
۱۶۵	فهرست منابع

پیش‌گفتار

یکی از موضوعات مهم در حیات انسان، حق و تکلیف است که دو روی یک سکه است و نظم و انتظام، عدالت اجتماعی و مصالح فرد و جامعه در گرو پذیرش و پایبندی به این دو مهم است. به دیگر سخن، افراد در تعامل با یکدیگر حقوق و تکالیفی دارند که رعایت آنها به دلیل حفظ موجودیت فرد و اجتماع و نیز تعالی آنان، از ضروریات زندگی فردی و اجتماعی است. از همین رو اندیشمندان و حقوق‌دانان همواره در گذشته و حال به حقوق و تکالیف توجه کرده و درباره آن سخنها گفته و نوشته‌های بسیار ارائه کرده‌اند.

درست است که در ادیان الهی به این حقوق و تکالیف اشاره شده، اما در آیین حیات‌بخش و جاودانه اسلام این مباحث در عالی‌ترین سطح خود ارائه گردیده است. آیات قرآن کریم، سخنان پیشوایان معصوم علیهم‌السلام، به ویژه رساله حقوق امام سجاد علیه‌السلام، این حقیقت را به خوبی نشان می‌دهد.

امید است این اثر، در آشنایی بیشتر پیروان اسلام ناب محمدی با حقوق و تکالیفشان سودمند و ثمربخش باشد و خدای منان ما را در توجه کافی به این مسائل و پایبندی عملی به آنها بیش از پیش یاری نماید. ان شاء الله.

پژوهشکده تحقیقات اسلامی